

RELAȚIA DINTRE OM ȘI NATURĂ DUPĂ VECHIUL TESTAMENT

Pr. lect. univ. drd. Constantin I. Oancea

Om și natura sunt creații ale lui Dumnezeu, așa după cum se arată în cartea Facerii, cap. I-II.

Dumnezeu a creat natura, apoi l-a făcut pe om și l-a pus în raiul cel din Eden (Fac. 2, 15); de aici urmează că de la început, omul a intrat în relație cu natura.

Dar înainte de a vorbi despre relația dintre om și natură, să ne oprim asupra celor două noțiuni: om și natură.

I. Noțiunea „om“ după „Sfânta Scriptură a Vechiului Testament“

Omul este ființă vie, compusă din trup și suflet, creat de Dumnezeu după chipul Său și înzestrat de El cu rațiune.

În Sfânta Scriptură întâlnim cinci termeni care desemnează omul și anume:

1. a) *Ha adamah* - Adam, numele propriu al primului om, părintele neamului omenesc: ο πρωτος ανθρωπος Αδαμ „întâiul om Adam“, după cum spune Sf. Ap. Pavel (I Cor. 15, 45; cf. Fac. 2, 7; Deut. 32, 8; Tobit 8, 6; Osea 6, 7; Lev. 3, 38; Rom. 5, 14).

b) apoi, Adam a devenit un apelativ dat tuturor urmașilor primului om, numele generic al speciei umane aplicat fie bărbatului, fie femeii ca: ο ανθρωπος în greacă și homo, în latină (Fac. 1, 26, 27; 5, 2; 8, 21; Deut. 8, 3).

2. *Ĕnoš* este folosit pentru a desemna ca și ha adam, omul în general, specia umană, dar apare în textele unde omul se află în contrast cu Dumnezeu (Deut. 32, 26; II Par. 14, 10; Iov 7, 17; 9, 2; 10, 4-5; 15, 14; 25, 4; Ps. 8, 5; Is. 56, 2 etc.).

3. *Iš* (Septuaginta: ανηρ = bărbat; Vulgata-vir) înseamnă fie omul în opoziție cu femeia, fie un om cu un caracter adevărat bărbătesc (Ieremia 5, 1).

4. *Géber*, are același înțeles ca iš bărbatul (ανηρ, vir; Deut. 22, 5) și

este folosit mai ales în poezii (Iov 4, 17; 14, 10, 14; Ps. 33, 8; 93, 12 etc.).

5. *Metim* - pluralul de la singularul nefolosit „mat“ (cf. asirianul mutu; vechiul egiptean met) care înseamnă „oamenii adulți, în opoziție cu femeile și copiii (Deut. 2, 34; 2, 6; Iov. 11, 3; Is. 3, 2). Nu se folosește pentru a desemna un individ, dar a servit la alcătuirea câtorva nume proprii: Mathusal, Mathusalem etc. (Fac. 4, 18; 5, 21)¹.

Revenind la numele de Adam, acesta înseamnă din pământ (din lut), fiindcă pământul a constituit materia trupului omenesc. Acestui trup, Dumnezeu i-a adăugat suflul de viață, fără de care omul devine materie.

Creat după chipul lui Dumnezeu, fără să fie o ființă divină, omul este o ființă ireductibilă și incomparabilă. El primește existența sa prin facere sau creație (genesis) printr-o acțiune proprie, în care Dumnezeu Însuși intervine, el fiind o creatură prin voința lui Dumnezeu².

Nu pământul produce, la porunca lui Dumnezeu, corpul omului, ci Însuși Dumnezeu este activ la crearea și formarea omului inspirându-i și suflarea de viață. Prin aceasta se întemeia atât prioritatea omului față de celelalte creaturi, precum și asemănarea lui cu Dumnezeu și nemurirea lui, căci prin aceasta se făcu el, o ființă personală, a cărei parte imaterială este sufletul cel inspirat de Dumnezeu, după ce prin suflarea dumnezeiască s-au creat sufletul și spiritul lui deodată³.

Prin urmare, omul, ființă personală, alcătuit din suflet și trup, aparținând la două lumi, ocupă locul de frunte în natură, fiind socotit coroana creației lui Dumnezeu. Natura este mediul unde omul se desăvârșește, se pregătește spre a-și atinge scopul său, asemănarea cu Dumnezeu.

II. Noțiunea „natură“ după „Sfânta Scriptură a Vechiului Testament“

În limba ebraică nu întâlnim nici un termen care să exprime ideea abstractă de natură. Vulgata însă, prin cuvântul natură, redă un ansamblu de caractere constitutive comune tuturor ființelor din aceeași specie. Îl folosește cu referire la lucrurile care sunt fie conforme cu condiția normală a omului (Deut. 23, 2; Jud. 3, 2), fie dimpotrivă (Jud. 19, 24).

1. F. Vigouroux, *Dictionnaire de la Bible*, vol. III, Paris, 1903, col. 743-745.

2. Pr. prof. dr. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1981, p. 272.

3. Dr. V. Tarnavski, *Geneza, introducere și comentariu*, în rev. „Candela“, XXIV, nr. 4, Cernăuți, 1905, p. 243.

În cartea „Esteră“ (6, 6) se arată că guvernatorii îi apreciau pe oameni după propria lor fire (natură).

Regele Solomon mărturisește că datorită darului înțelepciunii a cunoscut natura (firea) animalelor și plantelor (Înțelepciunea lui Solomon 7, 20). Tot el vorbește despre răutatea naturală (εμφυτος = din naștere, naturalis) a egiptenilor (16, 17), arătând că apa uită natura sa și nu stinge focul îndreptat împotriva necredincioșilor, de mânia lui Dumnezeu.

Solomon a vorbit, de asemenea, despre plante și animale (III Regi 4, 33); în cartea „Iov“ - autorul descrie cu o competență remarcabilă animalele și fenomenele naturale; „Ioil, Amos, Zaharia fac dovada unei observații destul de atente a naturii. Moise, în Levitic (11-15), face o expunere asupra naturii animalelor și caracterelor fiziologice ale câtorva boli, din necesitatea de a formula o legislație precisă. Când scriitorii biblici vorbesc despre lucrurile lumii fizice (naturale), descrierile lor arată că au fost buni observatori.

Felul de viață al evreilor i-a menținut în contact permanent cu natura, pentru a putea sesiza exact principalele legi ale ei.

Capitolul 1 al Facerii menționează împărțirile în: regnul mineral (1, 9-10), regnul vegetal (11-12) și regnul animal (20, 24, 25). În cartea „Iov“ sunt descrise într-o manieră justă și pitorească unele animale, păsări și reptile (33, 5-25; 40, 15-24, 25; 40, 25). În Pildele lui Solomon (6, 6-8) este descrisă furnica, fiind dată ca exemplu de hărnicie pentru cei leneși. Pe lângă acestea, câteva mari fenomene naturale formează obiectul descrierilor foarte detaliate și exacte (Ieșire 10, 22-23; Solomon 17, 1-20; Iov 37; Is. 28, 2-18; Ps. 29, 3-9; Fac. 1, 16; Iona 10,12; Eclez. 1, 5)⁴. Omul de la început a fost binecuvântat de Dumnezeu să stăpânească natura, să trăiască, să se desăvârșească în ea și prin ea. Se poate vorbi deci despre relația dintre om și natură.

III. Relația dintre om și natură după „Sfânta Scriptură a Vechiului Testament“

Tot ceea ce a creat Dumnezeu a fost bun, așa după cum se arată în cartea Facerii (cap. I). „Și a văzut Dumnezeu că este bine“, expresie ce se repetă după fiecare lucrare a Lui.

Afară de om, pe toate celelalte creaturi, Dumnezeu le-a adus la existență prin cuvânt, după cum și psalmistul David mărturisește:

„Că El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit“ (Ps. 32, 9). Cât

4. F. Vigouroux, *Dictionnaire de théologie catholique*, vol. IV, Paris, 1908, col. 1488.

privește crearea omului, Dumnezeu, după ce a zis: „*Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*“ (Fac. 1, 26), luând țărână din pământ a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie (Fac. 2, 7); observăm că a intervenit cu mâna Sa: „*Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit*“ (Ps. 118, 73), avea să spună mai târziu psalmistul.

Din modul cum a fost creat omul, vedem superioritatea lui față de natură, față de creație, în general.

Mai mult decât atât, cuvintele lui Dumnezeu: „*Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*“, arată că nici o altă creatură nu a fost zidită după chipul lui Dumnezeu. Din hotărârea lui Dumnezeu, din crearea propriu-zisă a omului și din binecuvântarea dumnezeiască de după zidirea lui, înțelegem locul și rostul omului în lume, deosebit de al celorlalte creaturi.

„*Și Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: «Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți, domniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!»*“ (Fac. 1, 28). Omul este așezat ca domn peste celelalte creaturi de pe pământ.

El a fost creat la urmă. „Crearea s-a realizat progresiv, de jos în sus, de la inferior la superior. Dedesubt stau plantele, urmează peștii, păsările, animalele terestre și sus de tot stă ființa cea mai nobilă: coroana creaturilor, care este omul“⁵.

Deși din pământ a fost zidit omul și prin aceasta este legat de natură, totuși, prin sufletul primit de la Creator, depășește orice creatură, fiind o ființă liberă și rațională. Dumnezeu a făcut trupul luând țărâna din pământ, deci n-a poruncit pământului să-l producă, dându-i putere în scopul acesta.

Prin aceasta a deosebit trupul de restul naturii, mai mult decât se deosebesc trupurile diferitelor animale de natură. Prin faptul că omul e creat nu numai din țărână, ci și prin suflarea lui Dumnezeu în trupul făcut din țărână, se face vădit că el are o poziție specială nu numai față de natura din care e luat trupul lui, ci și în raport cu Dumnezeu⁶.

Față de om, Dumnezeu manifestă o atenție deosebită: sădește rai în Eden, spre răsărit, și pune acolo pe omul pe care-l zidise (Fac. 2, 8). Vorbește apoi cu el poruncindu-i să nu mănânce din pomul cunoștinței binelui

5. Nicolae Neaga, *Facerea (text și scurte note explicative)*, Sibiu, 1945, p. 13.

6. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 389.

și răului (Fac. 2, 16-17), punându-l în fața unui examen de voință prin care se putea desăvârși, dacă l-ar fi trecut sau, dimpotrivă, dacă l-ar fi pierdut, ar fi căzut din starea de nevinovăție, de har. În rai se stabilesc relațiile omului cu natura, acolo, Dumnezeu l-a pus stăpân peste creaturi, acolo l-a pus să lucreze și să păzească Edenul, acolo hrana o constituiau fructele din pomii raiului, făcând excepție pomul oprit (Fac. 2, 16-17); acolo, Adam își pune în valoare inteligența cu care a fost înzestrat și dă nume tuturor viețuitoarelor, după voia lui (Fac. 2, 19-20); acolo recunoaște că Eva a fost făcută de Dumnezeu din coasta lui spunând: „*Iată, aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea*“ (Fac. 2, 23); acolo apare prima familie umană (2, 24). Omul a fost înzestrat de Dumnezeu cu grai limpede, o altă caracteristică ce-l situează deasupra naturii înconjurătoare.

Omul are capacitatea de a lucra și de-a supraveghea pământul, de a supune toate viețuitoarele, lucru neîntâlnit la celelalte ființe. Dovadă că omul este superior celorlalte creaturi este și faptul că Dumnezeu n-a găsit în rândul lor nici un „*ajutor de potrivă lui Adam*“ (Fac. 2, 20). Acest lucru era firesc, deoarece Dumnezeu nimic nu mai făcuse după chipul Său, până la om. „Omul este creat după chipul lui Dumnezeu și ca atare stă într-o relație unică cu Dumnezeu și cu natura. Viziunea biblică a relației omului cu natura este antropocentrică. Ineluctabil biologic, prin natură, omul este capabil să o depășească și să o stăpânească. Dintre toate creaturile, el singur este în măsură să cunoască urmările actelor sale și să aleagă o linie care să garanteze sistemele favorabile vieții sale. Cartea Facerii ne înfățișează pe om ca o unitate biologică și spirituală, niciodată separat de natură, nicicând deposedat de stăpânirea sa asupra ei“⁷. Ca omul să nu fie singur, să aibă un ajutor „de potrivă sa“ în îndeplinirea misiunii sale în mijlocul naturii, Dumnezeu i-a făcut femeie (Fac. 2, 21-24). Numai astfel putea omul să stăpânească natura, în comuniune cu altă persoană umană, numai așa a văzut Dumnezeu că e bine. Omul devine întreg și capabil de a fi un adevărat conducător pe pământ; „stăpânul suprem“ după Dumnezeu și rege universal⁸, așa cum reiese din binecuvântarea divină (Fac. 1, 28).

„În planul lui Dumnezeu, omul are un rol superior unic în lume și un destin supranatural. Omul este creat de Dumnezeu pentru Dumnezeu.

7. Thomas Sieger Derr, *Ecologie et liberation humaine* (traduction d'Etienne de Peyer), Editions „Labor et Fides“, Genève, 1974; *Însemnări despre cărți și reviste* de pr. prof. N. C. Buzescu, în rev. „Ortodoxia“, XXVIII, nr. 1, București, 1976, p. 250.

Dumnezeu a creat lumea pentru om, spre a fi oferită ca un dar lui Dumnezeu. Vocația omului este de a stăpâni lumea și de a adora pe Dumnezeu (Fac. 1, 26) în comuniune cu Acesta⁹. Superioritatea omului față de viețuitoare se observă și prin poziția verticală a corpului său. Raportul deosebit dintre om și Dumnezeu arată poziția privilegiată a ființei umane față de natură. În paradis, Dumnezeu petrece direct cu omul viu; „căci El l-a destinat să stăpânească toate creaturile și să trăiască în veci împreună cu El”¹⁰.

Înainte de păcat, aflându-se cu Dumnezeu și cu semenul său într-o armonie așa zicând firească, chiar dacă ea nu era consolidată prin virtuți dobândite cu fapta, omul se afla și într-o armonie cu natura. Blândețea sa nu alunga animalele din preajma sa. Lăcomia sa nu întina și nu înjosea natura, văzând pretutindeni în ea pe Dumnezeu; se simțea în ea ca într-un leagăn și nu destrăma taina ei cu analize și cu șanțuri. Vedeă prin ea dincolo de ea și forța spiritului său nevinovat făcea procesele ei maleabile. Un mare simț al solidarității cu toate îi dădea o pace cu toate¹¹.

Exista armonie între om și Dumnezeu, între om și natură, fiindcă exista armonie între sufletul și trupul omului. Voința (lui Adam și a Evei) era înclinată natural spre bine; nici o pasiune nu tulbura seninătatea sufletului și inimii lor. Trupul se supunea sufletului și sufletul era supus lui Dumnezeu¹².

Omul a fost deci curat de pornirile rele și cu o tendință spre binele comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii, dar nu întărit în această curăție și în acest bine. El era conștient și liber, iar în conștiință și libertate avea tendință spre cele bune. Dar el nu realizase o conștiință progresistă a binelui și a adevărului, nici o libertate asigurată împotriva posibilității de a fi robit de anumite pasiuni¹³.

Misiunea omului era nobilă, fiindcă el, ca „persoană” rațională și liberă, participantă la plinătatea divină, era chemat să perfecționeze lumea înconjurătoare, trebuia să unească în sine totalitatea fapturilor create și ajungând la o unitate desăvârșită cu Dumnezeu, să comunice acea stare de îndumnezeire întregii creații. Lui i s-a oferit posibilitatea să unească raiul

8. L.Cl. Fillion, *La Sainte Bible (comentée)*, Paris (tom. I), 1925, p. 24.

9. Pr. prof. dr. Ion Bria, *op. cit.*, p. 273.

10. Dr. V. Tarnavschi, *op. cit.*, p. 313.

11. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 417.

12. M. Cruchet, *Histoire de la Sainte Bible, Ancien et Nouveau Testament*, Tours, 1891, p. 17.

13. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 410.

cu întreg pământul, adică purtând raiul în sine, în puterea comunicării sale permanente cu Dumnezeu.

Așa se explică înălțimea morală a dominației omului asupra naturii, ca grijă permanentă pentru bunăstarea întregii creații, posibilă numai prin iubire față de creatură¹⁴.

Atât timp cât a existat iubirea, a existat și ascultarea și domnea armonia între om-natură și Dumnezeu. Cel de care a depins menținerea armoniei a fost omul cu voia sa liberă. Atunci când liniștea i-a fost tulburată de ispita diavolului care l-a amăgit să calce porunca divină, să nu mai asculte de Dumnezeu, iubirea lui față de Dumnezeu, manifestată prin păzirea poruncii și iubirea față de natură, dispare și în loc apare iubirea de sine, egoismul manifestat prin dorința de a ajunge „ca Dumnezeu“ în mod ilicit (Fac. 3, 5). În mod ilegal, omul, amăgit de diavolul, căuta, pe cont propriu, să se ridice la înălțimea lui Dumnezeu. Nu mai are - a considerat el - nevoie de ajutorul Creatorului său în dobândirea desăvârșirii, se folosește de natură prin gustarea din pomul oprit, ca să dobândească perfecțiunea. Sigur că s-a înșelat. Dumnezeu, Care a văzut că nu e bine ca omul să fie singur în drumul său spre asemănarea cu Creatorul său, i-a făcut ajutor potrivit lui și i-a legat de Sine prin iubire, iubire ce trebuia arătată prin ascultare. Ei erau liberi să asculte sau să nu asculte, cunoscând consecințele și într-un caz, și într-altul. Omul, închizându-se în carapacea egoismului, s-a rupt de comuniunea cu Dumnezeu, care-l ținea pe calea propășirii și a căzut din starea de nevino-văție. Omul înșelat n-a mai vrut să colaboreze cu Dumnezeu, luând totul asupra sa, a rămas fără sprijin și s-a prăbușit și o dată cu el și natura de care se folosea prin călcarea poruncii. Omul a ales singurătatea.

El profanase natura prin greșeala săvârșită și trebuia, după dreptatea divină, ca atât omul, cât și natura să suporte consecințele nefaste ale neascultării. Omul, în căderea sa, a tras și natura (Rom. 8, 20).

Acum, în locul armoniei, apare dezordinea, în locul iubirii care crea armonia, apare ura care creează dezordinea. După căderea în păcat a primilor oameni, omul s-a revoltat împotriva Creatorului său, iar natura nu l-a mai recunoscut ca stăpân, revoltându-se și ea împotriva omului (Înțelep. lui Solomon 16, 24).

14. Drd. Ion I. Năstase, *Problema ecologică în lumina învățaturii creștine*, în S.T., XXVII, nr. 7-8, București, 1975, p. 594.

Schimbându-se raportul omului cu Dumnezeu, se schimbă și raportul dintre om și natură.

Căderea din comuniunea cu Dumnezeu a îndepărtat pe om de Dumnezeu tot mai mult, aducându-i tristețe, suferință și moarte. Viața în natură s-a dezorganizat, devenind dușmănoasă omului. Stăpânirea omului asupra naturii s-a transformat în necesitatea de a-și apăra existența împotriva calamităților naturale și de a lupta cu spinii și pălămida (Fac. 3, 18-19).

Păcatul, care a perturbat ordinea morală și natura, nu-i mai lăsa omului decât o singură cale să iasă învingător și anume prin muncă, într-un proces de îndelungă dezvoltare istorică, ca singura cale spre restabilirea dominației morale asupra naturii¹⁵. Păcatul afectează puterile sufletești ale omului, trupul devine sensibil la intemperii și va fi redat prin moarte pământului din care a fost luat (Fac. 3, 19).

Pământul este blestemat de Dumnezeu, roadele pe care va trebui să i le ofere omului nu mai sunt fructele paradisiului, ci spinii și pălămida, munca devine o povară dintr-o plăcere, cum era în Eden, lucrarea pământului va solicita un efort deosebit.

„Sfârșitul sentinței de pedeapsă asupra omului e asigurarea aspră că ne-cazurile vieții nu vor înceta niciodată și că moartea este pedeapsa păcatului¹⁶. Acum apar bolile care vatamă trupul pricinuindu-i suferințele și moartea. Armonia dintre trup și suflet se destramă și omul suportă consecințele.

Păcatul a adus răul în lume și voința omului este înclinată mai mult spre cele rele.

Din această cădere, tot Dumnezeu avea să-l ridice pe om, după cum i-a făgăduit, că va fi zdrobit capul șarpelui viclean, adică al vrăjmașului (Fac. 3, 15). Scoși în afara Edenului, Adam și Eva au avut fii pe Cain și Abel, primul agricultor, al doilea păstor. Deci, omul își începe noua viață în condițiile vitrege create de păcat, este nevoit să lucreze pământul, iar din roadele sale să ofere jertfă lui Dumnezeu.

Primele jertfe aduse lui Dumnezeu demonstrează că omul, deși căzut, a mai păstrat în sine o urmă de bunătate, chipul lui Dumnezeu în el nu a fost distrus, ci acesta își căuta prototipul, pe Dumnezeu“.

Elementele jertfei aparțin naturii, ele sunt aduse ca dar lui Dumnezeu de

15. *Ibidem*, p. 594.

16. Dr. V. Tarnavschi, *op. cit.*, în „Candela“, XXIV, nr. 6, Cernăuți, 1905, p. 368.

către om pentru iertare, pentru recunoașterea atotputerniciei lui Dumnezeu și a micimii omului. Omul afară din Eden se simte singur și neajutorat. Caută să se întoarcă la locul pierdut, dar s-a interpus ca un zid păcatul. Jertfele au ca scop escaladarea acestui zid și întoarcerea la moștenirea pierdută. Primii fii ai lui Adam - Cain și Abel - prin comportamentul lor fac dovada reală a omului căzut, al cărui chip a fost alterat prin păcat. Cain reprezintă partea răului din umanitate, iar Abel pe cea a binelui. Aceste două părți se confruntă și invidia care l-a ucis pe Adam îl ucide și pe Abel, dar tot într-un cadru natural, la câmp (Fac. 4, 8). Martorii primei omucideri au fost cerul și pământul și fiecare își primește partea sa, cerul-sufletul, iar pământul-trupul.

Natura îl însoțește pe om în toate împrejurările, nu-i poate fi străină, se ține strâns legată de cel ce a tras-o după sine la rău (Rom. 8, 20).

Crima lui Cain atrage din nou blestemul din partea lui Dumnezeu asupra pământului care va trebui să refuze a-i mai da roadele sale și a-i oferi gazdă răufăcătorului (Fac. 4, 12).

Sfânta Scriptură a Vechiului Testament prezintă omul în relația sa cu natura în fața lui Dumnezeu.

Prin diferitele îndeletniciri: agricultura, creșterea animalelor, vânatul, omul intră în legătură imediată cu natura, iar aceasta numai în urma unor eforturi îi oferă ceea ce-i cere, aceasta fiind urmarea păcatului. Căci „nerecunoscând în noi chipul Creatorului, creatura a devenit dușmana noastră și răzvrătindu-se, refuză să ne dea hrana și să ne descopere tainele ei”¹⁷.

Urmările neascultării protopărinților se fac evidente în viața oamenilor. Păcatul predomină, are mulți adepți, dreptatea, dimpotrivă, de-abia supraviețuiește prin unii oameni plăcuți lui Dumnezeu.

O dată cu înmulțirea oamenilor pe fața pământului se înmulțesc și răutățile, ceea ce atrage mânia lui Dumnezeu, care hotărăște pierderea oamenilor prin potop. Elementul natural, apa, revărsat prin ploii îndelungate peste pământ, constituie mijlocul prin care Ziditorul lumii caută să stârpească răul. Omul ales de Dumnezeu, Noe, care avea să supraviețuiască mâniei divine, primește poruncă să-și facă o corabie, în care să încapă și animalele pe care i le recomandase El, ca să nu se piardă cu totul speciile lor (Fac. 6).

Când încetează potopul, pământul îl reprimește pe Noe (și pe cei din corabie cu el) cu ramura de măslin adusă de porumbel, „ca semn al împăcării și al mântuirii din potop”. Natura îi oferă din nou liniște, iar lui Dumnezeu, în

17. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 486.

iubirea Sa față de creație i-a părut rău că a pierdut tot trupul prin potop (Fac. 8, 21). Noe, după ce a ieșit din corabie, a adus ardere-de-tot lui Dumnezeu, iar Dumnezeu îi făgăduiește că nu va mai blestema pământul pentru faptele omului, căci cugetul omului se pleacă la rău din tinerețile lui și nu va mai pierde vietățile așa cum a făcut, dar clima se modifică și pentru cât va fi pământul, „*semănatul și seceratul, frigul și căldura, vara și iarna, ziua și noaptea nu vor mai înceta*“ (Fac. 8, 22).

„După potop, Dumnezeu reînnoiește binecuvântarea Sa. Omul are să repopuleze pământul și să-l deservească intereselor sale“¹⁸. Ca hrană, de acum, omul va folosi și carnea animalelor (Fac. 9, 3), însă îi este interzis să mănânce „*carne cu sângele ei în care e viața ei*“ (Fac. 9, 4). Tot acum se interzice omuciderea, „*căci Dumnezeu a făcut omul după chipul Său*“ (Fac. 9, 6).

Legământul încheiat de Dumnezeu cu omul și cu celelalte viețuitoare, prin care promite că nu va mai pierde tot trupul cu apele potopului, are ca semn curcubeul (Fac. 9, 11, 13). Urmașii lui Noe se înmulțesc și o dată cu ei și răul. Ei uită de pedeapsa lui Dumnezeu și în fărădelegea lor se hotărăsc să zidească un turn înalt, mai înainte de a se răspândi pe fața pământului. Această idee pe care au și început s-o materializeze n-a plăcut lui Dumnezeu, căci prin aceasta se sfida bunătatea lui Dumnezeu. Se reedita o încercare luciferică, era deci un păcat, iar cei care încercaseră să-l zidească erau oamenii fărădelegii, de aceea și turnul s-a numit al celor fărădelege.

Dumnezeu îi pedepsește cu amestecarea limbilor și îi împrăștie pe tot pământul. Observăm aici încă o dovadă că omul după căderea în păcat nu-și poate găsi liniștea, nu se poate orienta spre lucrurile cele bune, nu poate urma voia lui Dumnezeu, ci lucrează împotriva voii lui Dumnezeu de cele mai multe ori. În mersul său, omul este însoțit de natură, după voia lui omul ia din natură elementele, folosindu-le fie în bine, fie în rău. Dat fiind faptul că chipul lui Dumnezeu în om n-a fost distrus, ci numai alterat, au existat și oameni care au făcut voia lui Dumnezeu, folosindu-se de natură în scopul preamăririi lui Dumnezeu. Așa au fost patriarhii începând cu Avraam, părintele poporului ales, care au primit binefaceri din partea lui Dumnezeu, iar natura le-a slujit, fiindcă și ei au știut să slujească lui Dumnezeu. Prin Avraam au primit un pământ bogat, cultivându-l și crescând animale, erau îndestulați și mulțumeau lui Dumnezeu, Căruia Îi aduceau jertfe (Fac. 12,

18. Nicolae Neaga, *op. cit.*, p. 50.

7). Ei trebuia să respecte legământul încheiat de Dumnezeu cu Avraam, prin care toți cei de parte bărbătească să se taie împrejur (Fac. 21, 4). Parțial, unde păcatele sunt strigătoare la cer, unde oamenii ating culmile răutății, Dumnezeu îi pedepsește împreună cu animalele și cu pământurile lor; așa s-a întâmplat cu cetățile Sodoma și Gomora (Fac. 19, 24-25), care au fost distruse cu ploaie de pucioasă și foc din cer. Avraam, Isaac și Iacob au fost legați de pământul Canaan și urmașii lor nu l-au părăsit până ce n-au primit poruncă de la Dumnezeu.

Iacob în drumul său spre Mesopotamia rămâne noaptea să doarmă într-un loc, așezând o piatră sub căpătâi, și visează o scară ce lega cerul cu pământul, pe care urcau și coborau Îngerii, iar în capul scării i s-a arătat Dumnezeu Care l-a binecuvântat și i-a făgăduit că-i va da pământul acela și că, prin el și urmașii lui, se vor binecuvânta toate neamurile pământului. Se reînnoiește binecuvântarea dată lui Avraam și lui Isaac, cu această ocazie, iar Iacob pune piatra pe care a dormit ca stâlp și toarnă pe ea untdelemn (Fac. 28, 11-18). Natura și elementele sale sunt implicate și în momentele deosebite din viața oamenilor.

Foametea îi determină pe fiii lui Israel să meargă în Egipt, după pâine. Acolo sunt întâmpinați de Iosif, fratele lor, care le asigură tot necesarul pe toată durata crizei, ba li se oferă, de către Faraon, pământul Goșen pentru a locui și a-și crește vitele lor (Fac. 47, 6). Aici stau până ce situația lor se înrăutățește, când ajung robi ai lui Faraon și sunt eliberați de Moise, la porunca lui Dumnezeu.

Moise a fost numele dat unui copil găsit de fiica lui Faraon, pe când se scălda în Nil. Era fiul unui om oarecare din seminția lui Levi, pe care mama sa l-a ținut ascuns nevrând să-l omoare, așa după cum ordonase Faraon, ca toți copiii de parte bărbătească din neamul evreilor să fie uciși la naștere. Când mama sa nu l-a mai putut ține ascuns, i-a făcut un coșuleț din papură, pe care l-a uns cu catran și smoală și-n el a pus copilul, dându-i drumul în păpuriș. Fiica lui Faraon care l-a găsit i-a pus numele Moise, pentru că își zicea: „*Din apă l-am scos*“ (Ieșire 2, 1,10). În acest caz avem natura care salvează viața unui om, ce avea să devină eliberatorul poporului ales, iar Cel care a condus astfel lucrurile a fost, fără îndoială, Dumnezeu.

Moise primește misiunea dificilă de a elibera poporul evreu din Egipt printr-o arătare minunată, „*un rug care ardea, dar nu se mistuia*“, iar din el vorbea Dumnezeu (Ieșire 3, 2-3). Aceasta s-a petrecut pe Muntele Horeb, în timp ce păștea oile socrului său Ietro, preotul din Madian. În încercarea sa

de a-l îndupleca pe Faraon să dea voie poporului evreu să meargă în pustiu să se roage, Moise are de înfruntat cerbicia acestuia.

Semnele pe care Moise le face, cu ajutorul lui Dumnezeu, în fața lui Faraon ating natura ca o pedeapsă pentru răutatea egiptenilor. Aceste semne au fost: transformarea toiagului în șarpe, a apei în sânge, broaște, țânțari, tăuni, moarte în vite, bube, grindină, lăcuste, întuneric, moartea întâilor născuți (Ieșire 7-12).

Natura, la porunca lui Dumnezeu, sprijină eliberarea poporului israelit, căci acest popor trebuia, potrivit făgăduinței divine, să revină în Canaan, în pământul lui Avraam. Iar Moise, la porunca lui Dumnezeu, desparte Marea Roșie, pentru a trece poporul lui Israel, astfel: „*Și-a întins mâna sa asupra mării și a alungat Domnul marea toată noaptea cu vânt puternic de la răsărit și s-a făcut marea uscat, că s-au despărțit apele. Și au intrat fiii lui Israel prin mijlocul mării mergând ca pe uscat, iar apele le erau perete, la dreapta și la stânga lor*“ (Ieșire 14, 21-22). Apoi, tot la intervenția lui Moise, apele revin la locul lor și îneacă toate oștile lui Faraon.

Vedem aici natura prielnică pentru unii și nefavorabilă pentru alții, pentru că îi slujește pe oamenii aleși de Dumnezeu, iar pe cei păcătoși îi pierde, căci stau împotriva voci dumnezeiești.

În timpul lui Moise, omul și natura au cooperat în chip minunat, sub directa ocrotire a lui Dumnezeu. Toate lipsurile ivite în pustiu, pe drumul către pământul făgăduinței, sunt acoperite de către Dumnezeu prin minunile săvârșite asupra naturii.

Astfel, natura devine favorabilă omului la porunca lui Dumnezeu, ca, de pildă: la Mara, apa este îndulcită prin aruncarea unui lemn în ea; evreii primesc mană în pustiu; timp de 40 de ani, primesc apă din piatră la Rafidim etc. (Ieșire 15, 25; 16; 17).

Când Moise trebuie să primească „Legea“ de la Dumnezeu, este fixat ca loc de întâlnire Muntele Sinai. Poporul trebuia să fie pregătit în mod deosebit și nu avea voie să se atingă de munte, căci cine s-ar fi atins ar fi murit. Muntele Sinai devine locul unei priveriști cutremurătoare: tunete, trâmbițe, fulgere și nor des acopereau muntele, în timp ce Dumnezeu vorbea cu Moise. Legea pe care au primit-o evreii stabilea, printre altele, și adevăratele raporturi ce trebuia să existe între om și Dumnezeu, om și natură și între oameni. Omul trebuie să-L recunoască pe Dumnezeu ca singurul Dumnezeu adevărat, Care l-a scos din robie. Nu avea voie să se închine la idoli, să idolatrizeze natura și nici numele lui Dumnezeu să nu fie luat în

deșert, iar ziua de odihnă păstrată cu sfințenie atât de om, cât și de animalele lui. Poruncile următoare 5-10 stabilesc raporturile dintre oameni, iar a 10-a mai cuprinde și modul cum trebuie să se comporte omul față de bunurile, animalele și ogorul altuia. Adică, din natură, omului îi aparțin numai cele ce sunt ale lui, din munca lui, iar nu și cele ce sunt ale aproapelui său (Ieșire 19; 20).

Sărbătorile evreilor stabilite de Dumnezeu prin Moise sunt strâns legate de natură. Anul sabatic era la fiecare al șaptelea an, în care nu se lucra pământul, iar roadele le mâncau săracii poporului și fiarele câmpului. Iar în timpul anului erau următoarele sărbători: Sărbătoarea azimelor, care ținea șapte zile, în care trebuia să se mănânce azime, în luna lui Aviv, în amintirea ieșirii din Egipt; Sărbătoarea secerișului și a strângerii celor dintâi roade și Sărbătoarea strângerii roadelor toamna. În aceste zile, toți cei de parte bărbătească aveau să se prezinte înaintea lui Dumnezeu (Ieșire 23, 11, 15-17).

Tot prin Moise se dau instrucțiuni privind jertfele de animale și de roade care trebuia aduse în diferite ocazii. Elementele naturale ale jertfelor erau aduse de om lui Dumnezeu ca daruri de mulțumire, de iertare, de curăție etc.

Remarcăm aici cum omul care a căzut prin mâncarea din pomul oprit, prin folosirea în mod nepermis a unui element natural, caută să restituie lui Dumnezeu, tot prin elemente din natură, „mărul“ care l-a omorât.

Sigur că nu poate omul compensa prin jertfe greșeala sa, aceasta acoperind-o la plinirea vremii Mesia, Fiul lui Dumnezeu, prin jertfa Sa de pe Cruce. Legea lui Moise atinge și natura. Astfel, animalele sunt împărțite în curate și necurate, iar omul avea voie să mănânce și să aducă jertfă numai din animalele curate. Femeia care naștea, timp de șapte zile era socotită necurată. Pruncul în a 8-a zi era tăiat-împrejur, iar femeia trebuia să stea încă 33 de zile să se curățească, după care trebuia să aducă preotului la ușa cortului ardere-de-tot, un miel de un an și un pui de porumbel sau o turturică (Lev. 12, 6).

Bolnavii de lepră sau de alte boli trebuie să urmeze anumite reguli, stabilite de preoții care, în urma însănătoșirii, îi declarau vindecați, iar cei tămăduiți aveau să aducă jertfe de curățire. Când evreii cărteau împotriva lui Moise și-L mâniau pe Dumnezeu, erau pedepsiți. De exemplu: Mariam pedepsită cu lepră; Core, Datan și Abiron au fost înghițiți de pământ; șerpilor veninoși trimiși de Dumnezeu au împușinat poporul etc. (Num. 12; 16; 21). O dată cu intrarea în Canaan, evreii trebuia să aducă pârga tuturor roadelor pământului și să o aducă lui Dumnezeu ca mulțumire (Deut. 26).

Prin aceasta, evreii dovedeau ascultare față de Dumnezeu, mulțumire, închinând lui Dumnezeu roadele pământului și prin ele întreaga natură pe care Dumnezeu le-a dat-o spre stăpânire, spre administrare și spre folosință. Evreii Îl recunoșteau prin aceasta pe Dumnezeu ca stăpân al naturii, iar omul nu era decât uzufructuarul. Omul apare, se naște în natură și tot în ea sfârșește, lăsând-o în grija urmașilor. Astfel, Aaron moare pe muntele Hor, Moise pe Muntele Nebo, în locuri deosebite din natură, potrivit cu rolul și prestația avute în rândul oamenilor.

Natura oferă în cazurile amintite doi munți pe care să sfârșească doi oameni importanți, care i-ar fi tentat pe evrei să le aducă închinare ținând cont de firea nestatornică a lor, dar i-a salvat de la o eventuală cădere în idolatrie. Sub conducerea lui Iosua Navi, natura li se supune făcându-le accesibilă trecerea Iordanului cu chivotul legii (Iosua 3); Iosua oprește soarele. Spre deosebire de celelalte neamuri, poporul evreilor s-a bucurat mult de ajutorul lui Dumnezeu în stăpânirea naturii, înfruntând mult mai ușor vitregiile ei. Astfel: Samson înzestrat cu o forță extraordinară sugrumă un leu ca pe un ied. Proorocul Ilie oprește ploile, iar pe timpul foametei, la pârâul Cherit, era hrănit cu pâinea adusă de corbi (III Regi 17, 6); tot el se roagă lui Dumnezeu pentru ploaie, aducând jertfă și arătând poporului pe adevăratul Dumnezeu (III Regi 18); Elisei îl vindecă pe Neeman Sirianul de lepră, prin afundarea în Iordan de șapte ori (IV Regi 5, 14).

Ilie Proorocul înmulțește făina și untdelemnul din vasul văduvei din Sarepta Sidonului pe toată perioada foametei, îl înviază pe fiul acesteia (III Regi 17, 14, 22). Elisei scapă de datorii pe o femeie văduvă, al cărei copil era amenințat să ajungă rob, prin înmulțirea untdelemnului în vase și vindecarea lui. El îl înviază pe fiul șunamitencei (IV Regi 4); a îndulcit cu făină fiertura otrăvită, a săturat cu douăzeci de pâini de orz 100 de persoane etc. (IV Regi 4).

În cartea lui Iov se descrie natura cu fenomenele ei. Toate sunt conduse de Dumnezeu, Creatorul lor (Iov 35-38). El poartă grijă de oameni și de toate viețuitoarele. Autorul cărții vorbește despre caprele sălbatic, asinul salbatic, bivolul sălbatic, despre struț, cal, vultur, hipopotam, balaur, leviatan (crocodil) (Iov 39, 40, 41).

Prezentând natura astfel, scriitorul (poetul) demonstrează atotputernicia lui Dumnezeu, grija lui față de lume, iar omul, ca atare, trebuie să vadă toate acestea citind în marea carte a naturii. Aici, natura are rolul de a-l îndemna pe om la meditație, la proslăvirea lui Dumnezeu.

Psalmistul David cântă natura în stihurile sale văzând în ea lucrarea mâinilor lui Dumnezeu: „*Când privesc cerurile, lucrul mâinilor Tale, luna și stelele pe care Tu le-ai întemeiat, îmi zic: Ce este omul că-ți amintește de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Micșoratu-l-ai pe dânsul cu puțin față de îngeri, cu slavă și cu cinste l-ai încununat pe el, pusu-l-ai pe dânsul peste lucrul mâinilor Tale, toate le-ai supus sub picioarele lui. Oile și boii, toate; încă și dobitoacele câmpului; păsările cerului și peștii mării, cele ce străbat cărările mărilor*“ (Ps. 8, 3-8). Aici se relevă, pe lângă faptul că Dumnezeu este Creatorul naturii, și că omul este superior celorlalte viețuitoare de pe pământ și că relația dintre el și celelalte ființe este aceea dintre stăpân și supus. Se remarcă aici binecuvântarea lui Dumnezeu dată omului de a stăpâni natura. Natura îl ajută pe om să vadă în ea lucrarea și mărirea lui Dumnezeu, după cum spune Psalmistul: „*Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria*“ (Ps. 18, 1).

Că natura și lumea aparțin lui Dumnezeu, arată Psalmistul prin cuvintele: „*Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și cei ce locuiesc în ea*“ (Ps. 23, 1), așa că omul nu se poate considera stăpân (proprietar) al naturii, singurul proprietar fiind Dumnezeu, omul este un stăpân, administrator și beneficiar trecător al naturii. Natura Îl revelează omului pe Dumnezeu. Din creație Îl recunoaște pe Creator, prin Revelația naturală.

Relația dintre om și natură, stabilită prin minuni de către Dumnezeu, este cântată în versuri de psalmist, amintind de trecerea minunată a Mării Roșii, de norul și stâlpul de foc ce i-au călăuzit pe evrei, de minunile pe care le-a făcut Dumnezeu în mijlocul lor, de felul cum i-a scos din Egipt etc. (Ps. 37). Viața omului pe pământ este trecătoare ca și iarba câmpului. Elementele creaturilor se întorc de unde au fost luate: trupul omului în pământ, iarba se întoarce, de asemenea, în pământ. (Ps. 102, 15).

Comun cu natura, omul are elementul material, partea materială, care este perisabilă. Psalmul creației, cum este denumit Psalmul 103, este un imn de laudă adus lui Dumnezeu, Creatorul și Proniatorul lumii. Cerul, marea, pământul, îngerii, munții, izvoarele, fiarele câmpului, păsările cerului, ploaia, iarba, soarele, ziua, noaptea sunt lucrările lui Dumnezeu. Acestea toate sunt conduse de Dumnezeu, toate cer de la El cele necesare existenței lor.

Dintre toate creaturile, omul „*ieși-va la lucrul său și la lucrarea sa până seara*“, el este în mijlocul tuturor ca administrator capabil de a crea alături de Dumnezeu și el creează prin lucrarea binelui în natură. El îi poate oferi

natura ca dar lui Dumnezeu. Natura este creată de Dumnezeu ca dar pentru om, iar omul este chemat să-l restituie lui Dumnezeu. Nici o altă ființă nu este înzestrată ca omul cu rațiune, capabil de a face lucruri minunate, de a-și subordona natura.

După faptele oamenilor, Dumnezeu vorbea oamenilor prin natură: dacă păcătuiau, natura le devenea ostilă prin lipsă, secetă, boli, iar dacă se pocăiau și făceau voia lui Dumnezeu, atunci îi răsplătea prin pace, belșug, sănătate (Ps. 106). O listă a creațiilor lui Dumnezeu, continuată cu binefacerile revărsate asupra poporului ales, este prezentată și în Psalmul 135.

Când evreii au greșit înaintea lui Dumnezeu și s-au abătut de la Legea dată lor prin Moise, atunci au fost deposedați temporar de pământul lor și în țară străină, la râul Babilonului, au plâns atârându-și harpele în sălcii, neputând aduce cântare lui Dumnezeu în pământ străin. De aici, observăm că natura țării în care este născut omul îl leagă mai mult de Dumnezeu, prin credință în mijlocul neamului său (Ps. 136, 1-2).

A stăpâni pământul, potrivit binecuvântării divine, este dat numai celor ce fac voia lui Dumnezeu: „*Cei drepti vor (locui) moșteni pământul și cei fără prihană vor locui pe el; iar cei fărădelege vor fi nimiciți de pe pământ și cei necredincioși vor fi smulși de pe el*“ (Pilde 2, 21-22). Omul cel drept se străduiește să-și cultive darurile cu care a fost împodobit la creare, în felul acesta făcându-se evident chipul lui Dumnezeu în el, și prin stăpânirea asupra naturii.

Omul păcătos, prin fărădelegile sale, se leapădă de toate darurile Creatorului, depărtându-se astfel de Dumnezeu; rămâne singur în fața naturii și aceasta, văzându-l „gol“, refuză să i se mai supună, ba, dimpotrivă, îi produce multe neajunsuri.

Omul, cel care este bineplăcut lui Dumnezeu, este înțelept și-și folosește acest dar în viață spre binele semenilor, al naturii și al său. Este conștient că omul nu este decât un pasager al naturii, de care dispune atâta timp cât trăiește. „*Un neam trece și altul vine, dar pământul rămâne totdeauna*“ (Eclez. 1,4), fenomenele naturale se repetă mereu, „*toate fluviile curg în mare, dar marea nu se umple, căci ele se întorc din nou la locul de unde au plecat*“ (1, 7), totul merge înainte cât va voi Dumnezeu.

Vorbind despre timpurile mesianice, profetul Isaia prezintă pe omul restaurat de Mesia într-un raport nou cu natura, același ca în Eden.

„*Atunci, lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lângă căprioară; și vițelul și puiul de leu vor mânca împreună și un copil îi va*

paște“ (Isaia 11, 6).

Armonia dintre om și natură prezentată aici reflectă dorința omului lui Dumnezeu după Izbăvitorul Care era așa de așteptat atât de către om, cât și de către natură (Rom. 8, 19-23). Se pot constata lipsa de acord existentă atunci în lume și năzuința după armonie.

Omul întotdeauna a rămas cu nostalgia după Edenul pierdut, mereu a simțit că-i lipsește ceva și căuta, dar nu găsea nimic care să-l mulțumească și pe nimeni care să-i satisfacă această sete. Împlinirea avea să o afle în Mesia, despre care au (vorbit) profețit atât de mult proorocii Vechiului Testament, Cel Care a împăcat pe om cu Dumnezeu și cu natura.

Proorocul Daniil aruncat în groapa cu lei iese nevătămat, deși aceste fiare care erau și flămânde nu mai ascultă de om de la greșeala protopărinților; totuși, când omul este în bune raporturi cu Dumnezeu, fiarele se supun omului. Dovada a făcut-o proorocul Daniil (6, 23). La fel, proorocul Iona fiind înghițit de un pește mare, după trei zile a fost aruncat la țărniță, la porunca lui Dumnezeu. Observăm aici că omul supune natura ca odinioară în Eden. În Vechiul Testament, Legea și glasul profeților îl țineau pe poporul ales în bună relație cu Dumnezeu și cu natura. Lui Dumnezeu îi dădea închinare, iar naturii îi acorda o atenție deosebită, recunoscând în ea opera lui Dumnezeu dăruită omului pentru existență.

Evreii nu au idolatrizat natura, n-au zeificat-o, cum au făcut popoarele străine, care se supuneau naturii, ba, dimpotrivă, au dominat-o și aceasta numai când se aflau în bune raporturi cu Dumnezeu.

Legea dumnezeiască oprește nu numai închinarea la idoli, ci și la stihii, la soare, la lună sau la celelalte stele. „*Omul nu trebuie să se închine nici la cer, nici la pământ, nici la mare sau la izvoare sau la râuri, ci trebuie să se închine în cuvioșia inimii și cu gând curat numai adevăratului Dumnezeu, Făcătorul Universului*“¹⁹.

Când se adresează omul naturii, ca în cazul lui Isaia (1,2): „*Ascultă, cerule, și ia aminte, pământule*“, nu invocă cerul și pământul, doar ca simpli martori ai celor spuse, ci ia cerul și pământul ca mărturie împotriva răutății omenești“²⁰.

Omul Legii Vechi, supus păcatului, cerea iertare lui Dumnezeu în momentul când natura îl dezavantaja. Deci, el depășește natura mergând la Dumnezeu, nu cere naturii ajutor cum făceau păgânii.

Astfel, în rugăciune, la sfințirea templului, Solomon cere lui Dumnezeu ca atunci când se va închide cerul și nu va mai ploua pe pământ din cauza pă-

catelor poporului și se vor pocăi, să-i ajute certându-i și dându-le ploaie..., iar în cazul că vor veni asupra lor nenorociri ca: foamete, ciumă, tăciunele din grâne, stoluri de lăcuste... molime și boli de orice fel, el cere lui Dumnezeu ca la toate acestea să pună un sfârșit, la ruga fierbinte a fiecărui evreu care se va ruga fie în templu sau mai departe de el, invocând îndurarea divină²¹.

Deci, evreul nu se închina naturii, creaturii, ci Creatorului. Legea îl învăța cum să se poarte față de Dumnezeu și față de natură. El știa că, spre deosebire de restul creaturilor, omul reflectă în ființa sa o complexitate de alte însușiri pe care numai Dumnezeu le posedă în grad absolut. El este înzestrat cu suflet rațional și liber. Rațiunea și libertatea îl distanțează pe om de fapturne neînsuflețite și îl apropie de Dumnezeu. Aceste calități întregesc în om chipul dumnezeiesc, care în celelalte existențe cunoaște doar o licărire pală.

În virtutea faptului că, potrivit Sfintei Scripturi, omul singur a primit darul deplinătății chipului lui Dumnezeu, el devine stăpân și conducător al lumii.

Descoperim aici o nouă dimensiune a destinului uman. Este dimensiunea slujirii față de lume, a responsabilității omului în raport cu lucrarea de rezidire a lumii. După învățătura revelată a Vechiului Testament, omul este chemat să desăvârșească lumea, prin lucrarea lui împreună cu Dumnezeu²².

Chipul lui Dumnezeu întemeiază dreptul omului la stăpânirea pământului și a comunității cu creaturile din afara omului. Stăpânirea umană asupra pământului corespunde voinței și poruncii Creatorului Care iubește creația Sa. Omul trebuie să cultive și să îngrijească pământul (Fac. 2, 15) și să se bucure de el. Omul realizează chipul lui Dumnezeu în el numai dacă stăpânirea sa asupra pământului corespunde stăpânirii Creatorului asupra lumii. Jaful, exploatarea și distrugerea naturii contravin dreptului și demnității sale. De aceea, la stăpânirea omului asupra pământului se adaugă comuniunea sa cu pământul²³.

Din cele de mai sus constatăm că omul, după învățătura Sfintei Scripturi, are o mare responsabilitate față de natură. El trebuie s-o păzească și

19. Teofil al Antiohiei, *Trei cărți către Autolic*, în *Apologeti de limbă greacă*, vol. II, București, 1980, p. 321.

20. Pr. prof. N. Neaga, *Vechiul Testament în preocupările Sf. Vasile cel Mare*, în „*Ortodoxia*“, XXXI, nr. 1, București, 1979, p. 144.

21. Drd. Teodor Burcuș, *Rugăciunea lui Solomon la sfințirea templului și caracterul ei universalist*, în S.T., XIX, nr. 3-4, București, 1967, p. 180.

s-o ocrotească (Fac. 2, 15). Astfel, în Vechiul Testament aflăm porunci care interzic profanarea naturii prin distrugerea pomilor: „*Să nu strici pomii, nici să pui securea în ei, ci din pom să mănânci, dar pe el să nu-l tai, căci pomul cel din țărână nu este ca omul să poată fugi de la fața ta. Iar copacii pe care-i știi că nu-ți aduc nimic de hrană, poți să-i tai ca să-ți faci întăritură în jurul cetății*”²⁴ (Deut. 20, 19-20). De asemenea, animalele trebuie ocrotite: „uciderea lor, în afară de hrană, și maltratarea lor n-au o justificare morală”. Chinuirea continuă a animalelor duce la cruzime și pornește din cruzime, care foarte ușor se poate aplica și oamenilor... Omul are datoria de a se îngriji de hrana, adăpostul, sănătatea și odihna animalelor aflate în slujba lui. Să aibă milă și blândețe față de ele: „*Șase zile să-ți faci toate lucrurile tale, iar în ziua a șaptea te vei odihni, ca să se odihnească boul tău*” (Ieșire 23, 12) sau „*dacă vei vedea asinul fratelui tău sau boul lui căzut pe cale, să nu-l treci cu vederea*”²⁵ (Deut. 22, 4).

O asemenea idee umanitară care să poată îngriji de om și de animale nu se găsește în nici o altă religie veche. Nu numai oamenii și animalele aveau să beneficieze de odihnă pentru recuperarea forțelor, ci și pământul avea nevoie de odihnă²⁶. Anul sabatic și anul jubiliar constituiau anii în care pământul se odihnea, era necultivat și ceea ce rodea în anii respectivi era dreptul săracilor și al fiarelor câmpului (Lev. 25).

Omul biblic este prezentat ca prieten al naturii. Legătura dintre om și natură este intimă. Viața omului este legată și condiționată de cea a naturii. Natura are și ea un rol în opera răscumpărării. Ea revelează pe Dumnezeu în bunătatea, puterea și necurmata Lui grijă de a menține viața noastră.

Multe sărbători religioase din Vechiul Testament sunt, după cum am văzut, sărbători ale naturii. Totuși, natura nu e personificată, ea nu e autonomă²⁷.

Din cele prezentate până acum, se poate constata că Vechiul Testament îl îndrumă pe om cum trebuie să se manifeste în raport cu natura, peste care Dumnezeu l-a așezat stăpân; cum trebuie să colaboreze cu Dumnezeu la

22. Pr. lector Dumitru Abrudan, *Aspecte ale antropologiei Vechiului Testament*, în S.T., XXX (II), nr. 3-4, 1978, p. 266.

23. Jürgen Moltmann, *Omul chip al lui Dumnezeu și drepturile omului*, trad. de diac. asist. Ioniță Viorel, în S.T., XXXI, nr. 5-10, 1979, p. 635.

24. Drd. Ion I. Năstase, *op. cit.*, p. 594.

25. *Ibidem*.

crearea și recrearea naturii; îi face cunoscută poziția sa în natură și față de natură. De aici se impune ca omul să aibă o grijă deosebită față de natură și de această misiune sfântă încredințată lui de Dumnezeu, trebuie să se achite în mod conștiincios, știind că astfel îndeplinește porunca lui Dumnezeu. Menirea omului în mijlocul naturii este de a o sluji, ca unul care este lăsat de Creator ca preot al ei. Omul nu trebuie numai să profite în mod egoist de natură, ci în lucrarea lui să manifeste iubirea față de Dumnezeu, față de semenii și față de natură. Învățăturile vechi-testamentare cu privire la relația dintre om și natură vin în sprijinul sau, mai bine-zis, întemeiază noua disciplină a ecologiei.

Ecologia socială „este disciplina care interesează tema dezbătută (se ocupă), studiază relațiile dintre om și mediul natural și social, inclusiv relațiile dintre fenomenele și instituțiile sociale și spațiile în care ele se amplasează (orașe, întreprinderi, locuințe etc.), influențele lor reciproce”²⁸.

Ecologia contemporană a impus o revizuire a viziunii biblice despre om și natură. Noua „teologie laică” protestantă încearcă să înglobeze natura și lumea industrială urbană. Pe lângă iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui, se recomandă și iubirea naturii.

Unii autori vor să refacă teologia în vederea ecologiei. Astfel, Joseph Sittler, de la Universitatea din Chicago, admite că viziunea biblică a omului este fecundă pentru ecologie. Ecologia ca știință a lucrurilor în raporturile lor, în legăturile lor reciproce, găsește că concepția biblică a „omului în lume” este absolut ecologică. Psalmul 103 este socotit o doxologie ecologică. Chiar mântuirea este o noțiune ecologică, adică „restaurarea adevăratelor relații”²⁹.

Tot așa, Conrad Bonifazi, teolog din Berkeley, arată că evreii concepeau natura antropomorfic, „capabilă de un fel de sentiment de fraternitate cu omul”³⁰.

Omul trebuie să se socotească având „puterea de a stăpâni natura dată de Dumnezeu, ca izvor economic care cooperează cu ea spre a o conserva”³¹.

Se recomandă ca omul să facă uz de rațiune în relația sa cu natura. Ecologia biblică stă la baza ecologiei contemporane, în ea se regăsește. De aceasta trebuie să ținem cont astăzi mai mult ca oricând, având grijă „să

26. Drd. Gheorghe Burtan, *Rolul îndrumător al Vechiului Testament*, în S.T., (II) XXV, nr. 9-10, 1973, p. 731.

27. Thomas Sieger Derr, *op. cit.*, p. 250.

28. *Mic dicționar enciclopedic*, București, 1978, lit. e, p. 329.

nu ne aflăm luptători împotriva lui Dumnezeu“, distrugând natura, ci, dimpotrivă, conlucrând cu El, să contribuim la desăvârșirea noastră.

29. Thomas Sieger Derr, *op. cit.*, p. 251.

30. *Ibidem.*

31. *Ibidem.*